

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2023.02.02>

dr hab. Artur OLECHNO, prof. UwB

<http://www.orcid.org/0000-0003-2594-0376>

Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: a.olechno@uwb.edu.pl

Geopolityczne uwarunkowania pozycji ustrojowej prezydenta Ukrainy jako gwaranta suwerenności i integralności terytorialnej państwa¹

Streszczenie

Autor w oparciu o metodę prawną-dogmatyczną oraz analizę praktyki ustrojowej przedstawia zmiany konstytucji i ustawodawstwa Ukrainy z punktu widzenia pozycji ustrojowej prezydenta jako gwaranta bezpieczeństwa państwa i na ich podstawie dokonuje nowej periodyzacji ostatnich kilku dekad ukraińskiego konstytucjonalizmu.

Słowa kluczowe: Ukraina, konstytucja, bezpieczeństwo państwa.

Wprowadzenie

Zagadnienie bezpieczeństwa państwa weszło na trwałe do materii konstytucyjnej dwudziestowiecznych ustaw zasadniczych. Również w przypadku Ukrainy, od początku prób jej erygowania, kwestia ta jawiła się jako jedna z absolutnie podstawowych, czego przykładem propozycja ustrojowa zawarta w jednym z najobszerniejszych projektów ustawy zasadniczej przyszłego państwa ukraińskiego, autorstwa profesora prawa konstytucyjnego Otto Eichelmana, przedstawiony w 1921 r. – Zasadnicze Ustawy Państwowe Ukraińskiej Republiki Ludo-

¹ Artykuł jest poszerzeniem wątku wystąpienia autora na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Władza wykonawcza w demokratycznym państwie prawnym” połączonej z Jubileuszem 55-lecia pracy naukowej Profesora Mariana Grzybowskiiego, odbywającej się w Częstochowie w dniach 29–30 września 2022 r.

wej². Nie może zatem zaskakiwać, że utworzeniu urzędu prezydenta Ukraińskiej RSR w lipcu 1991 r. w drodze wniesienia zmian i uzupełnień do Konstytucji (Ustawy Zasadniczej) Ukraińskiej RSR, towarzyszyła chęć wprowadzenia regulacji związanych z obronnością i bezpieczeństwem nowego de facto państwa. Celem artykułu jest prześledzenie na wybranych przykładach, w oparciu o metody prawnego-dogmatyczną i historyczną, zmian oraz propozycji zmian konstytucji Ukrainy z punktu widzenia tytułowego problematu i dokonanie na ich podstawie nowej periodyzacji ostatnich kilku dekad ukraińskiego konstytucjonalizmu.

Do najbardziej znanych podziałów etapów konstytucjonalizujących nowe państwo należą m.in. te zaproponowane przez Wiktora Pohoriłkę³, Petro Steciuka⁴ czy Jurija Szemszuczenkę⁵. Według W. Pohoriłki można wyróżnić trzy okresy: pierwszy obejmujący lata 1990–1993, drugi od 1994 do 1995 r. i ostatni od 1995 r. do uchwalenia nowej ustawy zasadniczej. Bardziej szczegółowo proces ten dzieli P. Steciuk, wyróżniając w sumie cztery okresy: Etap Przygotowawczy (od 16 lipca 1990 r. do 24 sierpnia 1991 r.), na który składa się Deklaracja o suwerenności państwowej Ukrainy, powołanie komisji konstytucyjnej (24 października 1990 r.) oraz przedstawienie koncepcji nowej konstytucji Ukrainy (18 czerwca 1991 r.); Etap I, trwający od sierpnia 1991 r. do jesieni 1993 r., kiedy to zaprezentowano Akt ogłoszenia niezależności Ukrainy (24 sierpnia 1991 r.) i projekt Konstytucji Ukrainy (1 lipca 1992 r.) oraz uchwalono ustawę o sukcesji prawnej Ukrainy (12 września 1991 r.); Etap II (zapoczątkowany jesienią 1993 r. i zakończony w czerwcu 1995 r.), kiedy to powołano nową komisję konstytucyjną (20 września 1994 r.), przedstawiono projekty konstytucji: Kongresu Ukraińskich Nacjonalistów (20 października 1994 r.), Ukraińskiej Republikańskiej Partii (11 stycznia 1995 r.), frakcji komunistów (27 lipca 1995 r.), Chrześcijańsko-Demokratycznej Partii Ukrainy (1 grudnia 1995 r.) oraz pozostałe projekty przygotowane przez naukowców i działaczy polityczno-społecznych. Proces konstytucyjny kończy Etap III rozpoczęty Porozumieniem Konstytucyjnym z 8 czerwca 1995 r., w ramach którego ponadto utworzono Grupę Roboczą Komisji Konstytucyjnej (19 czerwca 1995 r.), przedstawiono projekty Konstytucji Ukrainy z 15 listopada 1995 r. oraz 11 marca 1996 r. Ostatni etap i cały proces konstytucyjny wieńczy uchwalenie Konstytucji Ukrainy 28 czerwca 1996 r. Jeszcze inny podział zaproponował J. Szemszuczenko. Pierwszy etap rozpoczął się od uchwalenia Deklara-

² W ramach złożonej struktury państwa władze federalne miały być odpowiedzialne m.in. za politykę zagraniczną, bezpieczeństwo państwa oraz utrzymanie sił zbrojnych. Władza wykonawcza miała należeć do Przewodniczącego Federalno-Państwowego i rządu federalnego (Rady Ministrów). Do uprawnień Przewodniczącego należałoby m.in. zwierzchnictwo nad całą administracją państwową, przewodniczenie siłom zbrojnym czy polityka zagraniczna. Por. <https://constituanta.blogspot.com/2012/10/1921.html> [dostęp: 20.02.2023].

³ W. Pohoriłka (red.), *Konstytucyjne prawo Ukrainy*, Kyjiw 1999, s. 112 i nn.

⁴ Por. P. Steciuk, *Osnovy teorii konstytuciji ta konstytucjonalizmu*, Lwiw 2003, s. 160.

⁵ Ju. Szemszuczenko, *Etapy konstytucij nohoro zwytku w nezaleznoji Ukraini*, „Czasopys Kyjiw-skoho Uniwersytetu Prawa” 2015, nr 2, s. 4 i nn.

cji o suwerenności państwowej Ukrainy, drugi otwiera powołanie pierwszej komisji konstytucyjnej, trzeci wiąże się z działalnością drugiej komisji konstytucyjnej od 2004 r., a etap czwarty to czas bezpośredniego przyjęcia nowej konstytucji Ukrainy, etap piąty to przygotowanie i uchwalenie pierwszej nowelizacji konstytucji w 2004 r., etap szósty wieńczy orzeczenie Sądu Konstytucyjnego w 2010 r. przywracające pierwotną wersję konstytucji, wreszcie etap siódmy, współczesny, rozpoczęty nowelizacją przywracającą zmiany w 2014 r.

Jeżeli weźmiemy jednak pod uwagę wyłącznie zagadnienie konstytucyjnej regulacji suwerenności i integralności terytorialnej państwa, to propozycja periodyzacji mogłaby wyglądać następująco: etap I – lata 1991–1994 – kwestie bezpieczeństwa wyróżnione na poziomie konstytucji oraz silna egzekutywa z możliwością poszerzania kompetencji w przypadku nadzwyczajnej sytuacji państwa; etap II – dekada 1994–2014 – osłabianie pozycji ustrojowej prezydenta oraz rezygnacja ze szczególnej pozycji tej materii konstytucyjnej w systematyce ogólnej (wydarzenia z lat 1996, 2004, 2010, 2014); etap III – od roku 2014 do 2022 i obecnie – konstytucyjne i ustawowe wzmocnienie pozycji egzekutywy w dziedzinie bezpieczeństwa państwa.

Etap I

Nowelizacje konstytucji USRR dotyczyły wyłącznie instytucji prezydenta i jego relacji z innymi organami państwowymi, których zakres uprawnień ulegał zmianie wyłącznie wskutek przejęcia ich przez nowoutworzony urząd. Zgodnie z art. 114-1 ust. 1 prezydent był „najwyższym urzędnikiem państwa Ukraińskiego i zwierzchnikiem władzy wykonawczej” oraz (art. 114-5) gwarantem przestrzegania praw i wolności obywateli, suwerenności państwowej Ukrainy, przestrzegania Konstytucji i ustaw⁶. Powyższym funkcjom odpowiadały konkretne uprawnienia, m.in. za zgodą Rady Najwyższej powoływał ministrów obrony, spraw wewnętrznych, spraw zagranicznych, finansów, sprawiedliwości oraz przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego URSR; ogłaszał mobilizację i wprowadzenie stanu wyjątkowego, stanu klęski żywiołowej oraz wykonywał tzw. klasyczne uprawnienia głowy państwa. Kiedy 17 września 1991 r. Rada Najwyższa dokonała kolejnej nowelizacji konstytucji, m.in. zastępując w ustawie zasadniczej słowa Ukraińska Radziecka Socjalistyczna Republika i Ukraińska RSR nową nazwą państwa – Ukraina. Zatem zaprzysiężony 5 grudnia 1991 r. na pierwszego prezydenta Ukrainy Leonid Krawczuk „otrzymał” model prezydentury w fazie kształtowania, również w sferze obronności państwa, choć nie istniały większe wątpliwości co do konieczności istnienia silnej władzy wykonawczej.

⁶ Ustawa Ukrainy z 5 lipca 1991 r. „Pro zasnuwannja posta Prezydenta Ukrajinskojki RSR i wnesennja zmin ta dopowneń do Konstytucji (Osnownoho Zakonu) Ukrajinskojki RCR”, WWR URSR 1991, nr 33, s. 445.

14 lutego 1992 r. Rada Najwyższa uchwaliła ustawę „O zmianie i nowelizacji Konstytucji Ukrainy”, dostosowując jej treść do nowych warunków politycznych i modyfikując relacje Rady Najwyższej i prezydenta Ukrainy. W tym hiperprezydenckim systemie rządów prezydent stał na czele egzekutywy, a jako głównodowodzący sił zbrojnych Ukrainy oraz Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych Ukrainy przewodniczył Radzie Obrony Ukrainy, miał prawo użycia wszelkich dostępnych środków mających zapewnić bezpieczeństwo państwowe i społeczne, podejmował decyzję o przeprowadzeniu mobilizacji w wypadku wojny lub zagrożenia suwerenności państwa, ogłaszał wprowadzenie stanów nadzwyczajnych na części lub całości terytorium Ukrainy w związku z zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi.

W tym samym czasie w pracach nad nową konstytucją niepodległej Ukrainy temat bezpieczeństwa i obronności jawił się również jako jeden z kluczowych. W pierwszym pełnym projekcie założeń przyszłej ustawy zasadniczej przyjętym przez parlament 19 czerwca 1991 r. w systematyce ogólnej aktu wyodrębniono nawet rozdział VII, zatytułowany Bezpieczeństwo Narodowe, choć rola prezydenta nie była w nim kluczowa⁷. W kolejnej wersji projektu z 1 lipca 1992 r. rozdział ten miał tytuł Obrona i Bezpieczeństwo narodowe, gdzie kompetencje głowy państwa były już silnie zaakcentowane (m.in. powoływanie i odwoływanie wspólnie z Radą Deputowanych ministrów finansów, spraw zagranicznych, sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i obrony oraz szefa Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, prowadzenie polityki zagranicznej, zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi, przewodniczenie Narodowej Radzie Obrony Ukrainy, ogłaszanie mobilizacji, wprowadzanie stanu wojny, stanów wojennego, wyjątkowego i katastrofy ekologicznej)⁸.

Etap II

W powyższym duchu utrzymano treść kolejnych projektów oraz, co istotne, Porozumienie Konstytucyjne z 1995 r., czyli ukraińskiej małej konstytucji, która mówiła o prezydencie jako gwarancie suwerenności, niezależności, nienaruszalności granic, bezpieczeństwa państwowego oraz terytorialnej integralności Ukrainy. Jednak po pierwsze, ostatecznie jak się okazało, upadł pomysł wyodrębniania w systematyce ogólnej zagadnień związanych z bezpieczeństwem państwa. Po drugie zaś, szczegółowa analiza uprawnień organów państwowych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, świadczy o ich wolnym ograniczeniu w stosunku do propozycji z pierwszej połowy dekady. W przyjętej 28

⁷ Postanowienie Rady Najwyższej Ukraińskiej RSR z 19 czerwca 1991 r. „Pro Konceptiju nowoji Konstytuciji Ukrajiny”, WWR 1991, nr 35, s. 466.

⁸ Uchwała Rady Najwyższej Ukrainy z 1 lipca 1992 r. „Pro projekt nowoji Konstytuciji Ukrajiny”, WWR 1992, nr 37, s. 550.

czerwca 1996 r. nowej Konstytucji Ukrainy czytamy zgodnie z art. 102 ust. 2, że prezydent jest gwarantem suwerenności i integralności terytorialnej państwa i realizuje swą funkcję, działając w sferze stosunków wewnętrznych i zewnętrznych państwa w czasie pokoju, jak i w czasie wojny samodzielnie, oraz z innymi wyższymi organami władzy państwowej⁹. Artykuł 106 konstytucji, wymieniający w ustępie 1 uprawnienia głowy państwa stwierdza, że prezydent gwarantuje niepodległość państwa, bezpieczeństwo narodowe i prawną ciągłość państwa. Przechodząc już do szczegółowych regulacji, w klasyczny sposób uprawnienia Prezydenta Ukrainy w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa można przedstawić w trzech obszarach: jako zwierzchnik Sił Zbrojnych Ukrainy (art. 106 ust. 1 pkt. 17–20 konstytucji); związane z obowiązywaniem stanów nadzwyczajnych (art. 106 ust. 1 pkt 21 konstytucji); oraz te związane z udziałem głowy państwa w realizacji ogólnej polityki kraju¹⁰.

Na poziomie ustawowym dobrym przykładem zmiany koncepcji prezydentury i spraw bezpieczeństwa była nowa, uchwalona w 2000 r., Ustawa o stanie wyjątkowym¹¹. Szczególnie kiedy porównamy ją do wersji nie tylko z 1996 r., ale także tych powstałych u zarania niepodległości lat 90. Wcześniejsza ustawa o stanie wyjątkowym z 26 czerwca 1992 r. przewidywała znaczne rozszerzenie kompetencji prezydenta w czasie trwania stanu wyjątkowego¹². Przykładowo mógł on uchylić nie tylko akty organów władzy wykonawczej, ale i akty organów samorządu terytorialnego na terenie obowiązywania stanu wyjątkowego. Organy władzy wykonawczej i samorządu terytorialnego mogły zostać podporządkowane głowie państwa. Prezydent mógł zawiesić działalność tych organów i w to miejsce utworzyć organy nadzwyczajne. W wyjątkowych wypadkach mógł być utworzony specjalny organ, odpowiedzialny za zaprowadzenie porządku, a przy katastrofach o charakterze ekologicznym prezydent mógł wezwać do działań Siły Zbrojne. Możemy uznać, że słusznym wydaje się odejście ustawodawcy od takiego przepisu będącego rozwiązaniem budzącym niebezpieczeństwo kojarzone z art. 48 Konstytucji weimarskiej, ale potwierdza to wspomnianą zmianę podejścia ukraińskiego prawodawcy¹³. Nowa ustawa nie przewidywała koniecz-

⁹ Konstytucja Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 (254k/96-WR); Konstytucja Ukrainy z 28 czerwca 1996 r. ze wstępem Ewy Toczek, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999. Tłumaczenie zmian: Andrzej Kubik, Jarosław Turłukowski. Warszawa 2018, https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2018/02/Ukraina_pol_010118-1.pdf.

¹⁰ Zobacz szerzej np. Pozycja Prezydenta Ukrainy w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa, „Opinie i Analizy Instytutu De Republica. Seria Prawo” 2022, nr 19(21). Zob. też A. Olechno, *Prawotwórcze formy działalności władzy wykonawczej na Ukrainie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 4, z. 20B, s. 328 i nn.

¹¹ Ustawa Ukrainy z dnia 16 marca 2000 r. Pro prawowyj reżym nadzwyczajnoho stanu, Nr 1550 – III/ „WWR” –2000 – Nr 23.

¹² Ustawa Ukrainy z dnia 26 czerwca 1992 r. Pro nadzwyczajnyj stan (Nr 2501 – XII/ „WWR” – 1992 – Nr 37) z późn. zmianami.

¹³ Por. K. Dunaj, *Parlamentarny system rządów w Polsce i Niemczech po I wojnie światowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2018, t. 17, z. 1, s. 56.

ności rozszerzenia kompetencji głowy państwa. Natomiast dekretem Prezydenta dodatkowe uprawnienia, konieczne do znormalizowania sytuacji, mogą zostać nadane organom władzy na terenie, na którym został wprowadzony stan wyjątkowy.

Etap III

Jak wspomniano powyżej rok 2014 przynosi kolejną zmianę w regulacjach prawnych omawianego obszaru. Na poziomie konstytucyjnym istotną nowelizacją jest ta przeprowadzona w roku 2016, a związana ze zwierzchnictwem prezydenta nad siłami zbrojnymi. Formalne zwierzchnictwo prezydenta zaproponowała konstytucja Ukrainy w swej pierwotnej wersji w 1996 r. pozbawiając głowę państwa władzy bezpośredniej, ale nadając mu szerokie uprawnienia oddziaływające praktycznie na wszystkie elementy związane z funkcjonowaniem sił zbrojnych państwa. Tak rolę głowy państwa widzi art. 106 ust. 1 pkt 17 konstytucji, przyznając jej funkcję Najwyższego Głównodowodzącego Sił Zbrojnych Ukrainy wraz z prawem powoływania i odwoływania naczelnego dowództwa Sił Zbrojnych Ukrainy oraz innych formacji wojskowych, oraz kierowania sprawami bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa. Jednocześnie są one naturalnym niejako wynikiem przyznanych prezydentowi funkcji gwaranta niepodległości państwa, bezpieczeństwa narodowego i prawnej ciągłości państwa (pkt 1 art. 106 ust. 1). Jednak w oryginalnej wersji konstytucji pojawiła się pewna niezręczność ustrojodawcy, mianowicie realizację kompetencji z pkt. 17 obarczył on obowiązkiem kontrasygnaty, a tych z pkt. 1 nie, co tłumaczyć można było ewentualnie możliwością ustawowego rozszerzenia kompetencji Najwyższego Głównodowodzącego, co być może rzeczywiście powinno podlegać dodatkowej kontroli. Mimo wszystko słusznym działaniem sanacyjnym, jednocześnie wzmacniającym pozycję prezydenta w interesującej nas sferze działań było zniesienie obowiązku kontrasygnaty kompetencji z pkt. 17 art. 106 ust. 1 ustawy zasadniczej w wyniku nowelizacji z 2016 r.¹⁴.

Na poziomie ustawowym kwestie uprawnień prezydenta, poza wcześniej przywoływanymi, regulują m.in. uchwalone w większości na początku lat 90. i obowiązujące do dziś, ustawy zwykłe, przede wszystkim: „O obronie Ukrainy”, „O Siłach Zbrojnych Ukrainy” – obie z 6 grudnia 1991 r., „O Państwowej Służbie Przygranicznej Ukrainy”, z dnia 3 kwietnia 2003 r. „O powszechnym obowiązku wojskowym i służbie wojskowej” z dnia 25 marca 1992 r., „O Radzie Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy” z dnia 5 marca 1998 r., „O przygotowaniu i przeprowadzeniu mobilizacji” z dnia 21 października 1993 r. Wszystkie one były wielokrotnie nowelizowane, szczególnie po roku 2014 (np. Ustawa o powszech-

¹⁴ Ustawa Ukrainy z 2 czerwca 2016 r. „Pro wnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (szczodo prawosuddja)”, WWR 2016, nr 28, s. 532.

nym obowiązku wojskowym i służbie wojskowej była nowelizowana ponad 120 razy, jedynie w 2022 r. doszło do ośmiu nowelizacji, a w 2023 r. do już kolejnej), a niektóre doczekały się pełnych nowych wersji, jak ustawa „O reżimie prawnym stanu wojennego” z dnia 12 maja 2015 r., która „przejęła” szczegółową regulację części uprawnień prezydenta Ukrainy znanych nam wcześniej z ustaw, m.in. O obronie Ukrainy czy ustawa o Służbie wywiadu Ukrainy z dnia 17 września 2020 roku.

Podsumowanie

Artykuł porusza jedynie wybrane przykłady, pomijając decyzje, jak się wydaje, podejmowane w wyniku przed wszystkim wydarzeń wewnętrznych, nawet jeżeli były powiązane z okolicznościami zewnętrznymi, takie jak zmiany konstytucji z lat 2004 (pomarańczowa rewolucja), 2010 (orzeczenie Sądu Najwyższego) i 2014 (Euromajdan). Przyczyn zmiany oglądu ukraińskiego prawodawcy można oczekiwać jednak również w sferze geopolitycznej. Podsumowaniem powinno być wskazanie punktów granicznych dla proponowanej periodyzacji wątku bezpieczeństwa państwa w historii ukraińskiego konstytucjonalizmu. Są to kończący etap I i rozpoczynający etap II rok 1994 oraz kończący etap II i rozpoczynający etap III rok 2014. W sferze międzynarodowej rok 1994 to dla Ukrainy w dużej mierze podpisanie Memorandum budapesztańskiego, czyli Memorandum w sprawie gwarancji bezpieczeństwa w związku z przystąpieniem Ukrainy do Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej zawartego w 1994 r. między Ukrainą, Rosją, USA i Wielką Brytanią. Negocjowane od 1992 r. porozumienie miało zagwarantować bezpieczeństwo Ukrainie w zamian za przekazanie Rosji znajdującej się na jej terytorium broni jądrowej¹⁵. Chodziło o 176 pocisków wielogłowicowych, blisko 2 tysiące głowic bojowych i 44 bombowce, zdolne do przenoszenia broni jądrowej, czyli arsenał większy niż ówczesny brytyjski, francuski i chiński łącznie. Abstrahując od późniejszych wydarzeń, podpisanie memorandum w roku 1994 mogło mieć niebagatelny wpływ na postrzeganie zakresu kompetencyjnego organów państwowych przez właściwie wszystkich uczestników ówczesnej ukraińskiej sceny politycznej.

Podobnie rok 2014, granicznym między etapem II i III, gdyby ograniczył się do Euromajdanu¹⁶ to jego formalną konsekwencją mogłoby pozostać usunięcie

¹⁵ Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280401fbb> [dostęp: 28.02.2023]; zob. szerzej np. A. Kleczkowska, Memorandum Budapesztańskie – umowa międzynarodowa czy niewiążące porozumienie?, „Władza Sądzenia” 2021, nr 20, s. 146 i nn.

¹⁶ Zob. szeroko na ten temat np. R. Potocki, M. Domagała, D. Miłoszewska D. (red.), *Czas Euro-Majdanu*, Warszawa 2014. Zob. również np. J. Połatyńska, *Essential Security Interests of States –*

prezydenta W. Janukowycza i powrót konstytucji do wersji z 2004 r.¹⁷ Jednak późniejsze wydarzenia będące ich kontynuacją, ale już mające daleko szerszy odźwięk, czyli działania separatystyczne na Krymie oraz w Doniecku i Ługańsku, zmusiły ukraińskiego prawodawcę do kolejnej zmiany kursu w sferze bezpieczeństwa i obronności państwa. Co symptomatyczne dla Ukrainy zmiany te wiążą się cały czas przede wszystkim z pozycją ustrojową prezydenta, pozostającego w każdym z tych okresów podstawowym gwarantem suwerenności i bezpieczeństwa państwa. Liczba kompetencji prezydenta w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwowego (ponad połowa wszystkich jego uprawnień należy do tej sfery) w pełni oddaje konstytucyjnie przyznaną mu rolę Najwyższego Głównodowodzącego Sił Zbrojnych Ukrainy oraz gwaranta suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. Przyznanie jednej osobie tak dużego wpływu na tę sferę życia państwowego ma swoje uzasadnienie w konieczności efektywnego działania wobec potencjalnych zagrożeń i usprawiedliwia koncentrowanie się następujących po sobie nowelizacji wokół pozycji ustrojowej głowy państwa.

Bibliografia

Literatura

- Pohoriłka W. (red.), *Konstytucyjne prawo Ukrainy*, Kyjiw 1999.
- Dunaj K., *Parlamentarny system rządów w Polsce i Niemczech po I wojnie światowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2018, t. 17, z. 1.
- Kleczkowska A., *Memorandum Budapesztańskie – umowa międzynarodowa czy niewiążące porozumienie?*, „Władza Sądzenia” 2021, nr 20.
- Olechno A., *Prawotwórcze formy działalności władzy wykonawczej na Ukrainie*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 4, z. 20B.
- Połatyńska J., *Essential Security Interests of States – Some Observations on the Emerging Practice under International Law*, „Eastern European Journal of Transnational Relations” 2021, nr 5(2).
- Potocki R., Domagała M., Miłoszewska D. (red.), *Czas EuroMajdanu*, Warszawa 2014.
- Pozycja Prezydenta Ukrainy w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa*, „Opinie i Analizy Instytutu De Republica. Seria Prawo” 2022, nr 19(21).
- Steciuk P., *Osnovy teorii konstytuciji ta konstytucjonalizmu*, Lwiw 2003.
- Szeszuczenko Ju., *Etapy konstytucij nohoro zwytku w nezależnoji Ukraini*, „Czasopys Kyjiwskoho Uniwersytetu Prawa” 2015, nr 2.

Some Observations on the Emerging Practice under International Law, „Eastern European Journal of Transnational Relations” 2021, nr 5(2), s. 85 i nn.

¹⁷ Ustawa Ukrainy z 21 lutego 2014 r., nr 742–VII, WWR 2014, nr 11, s. 143; Uchwała Rady Najwyższej z 22 lutego 2014 r. „Pro samousunennja Prezydenta Ukrainy wid wykonannja konstytucyjnych pownoważeń ta pryznacennja pozaczerhowych wyboriw Prezydenta Ukrainy”, WWR 2014, nr 11, s. 158.

Akty prawne

- Ustawa Ukrainy z 2 czerwca 2016 r. „Pro wnesennja zmin do Konstytuciji Ukrainy (szczodo prawosuddja)”, WWR 2016, nr 28.
- Uchwała Rady Najwyższej z 22 lutego 2014 r. „Pro samousunennja Prezydenta Ukrainy wid wykonannja konstytucyjnych pownoważen ta przyznaczennja pozaczerhowych wyboriw Prezydenta Ukrainy”, WWR 2014, nr 11, s. 158.
- Ustawa Ukrainy z 21 lutego 2014 r., nr 742–VII, WWR 2014, nr 11, s. 143;
- Ustawa Ukrainy z dnia 16 marca 2000 r. Pro prawowyj reżym nadzwyczajnoho stanu, Nr 1550 – III/ „WWR” – 2000 – Nr 23.
- Konstytucja Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 (254к/96-WR); Konstytucja Ukrainy z 28 czerwca 1996 r. ze wstępem Ewy Toczek, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999. Tłumaczenie zmian: Andrzej Kubik, Jarosław Turłukowski. Warszawa 2018, https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2018/02/Ukraina_pol_010118-1.pdf.
- Ustawa Ukrainy z dnia 26 czerwca 1992 r. *Pro nadzwyczajnyj stan* (Nr 2501 – XII/ „WWR” – 1992 – Nr 37) z późn. Zmianami.

Orzecznictwo

- Postanowienie Rady Najwyższej Ukrainińskiej RSR z 19 czerwca 1991 r. „Pro Koncepciju nowoji Konstytuciji Ukrainy”, WWR 1991, nr 35, s. 466.
- Uchwała Rady Najwyższej Ukrainy z 1 lipca 1992 r. „Pro projekt nowoji Konstytuciji Ukrainy”, WWR 1992, nr 37, s. 550.

Inne

- Memorandum on security assurances in connection with Ukraine’s accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280401fbb> [dostęp: 28.02.2023].

Geopolitical determinants of the constitutional position of the President of Ukraine as a guarantor of sovereignty and territorial integrity of the state

Abstract

The author, based on the legal-dogmatic method and the analysis of the constitutional practice, presents the amendments I of the Constitution and legislation of Ukraine from the point of view of the constitutional position of the President as the guarantor of state security. Author, based on it, proposes a new periodization of the last several decades of Ukrainian constitutionalism.

Keyword: Ukraine, constitution, state security.